

RAFAŁ DUDAŁA

ROSATELLUM
– WŁOSKI SYSTEM WYBORCZY I JEGO WPŁYW
NA WYNIK WYBORÓW PARLAMENTARNYCH

Zdaniem G. Sartoriego system wyborczy stanowi jedną z najważniejszych składowych funkcjonowania systemu politycznego, kształtując przy tym system partyjny i wpływając na określenie reprezentacji¹. Z kolei M. Duverger podkreśla, iż system wyborczy wywołuje dwa efekty polityczne: pośredni, tj. liczba partii w parlamencie, oraz bezpośredni, czyli rozmiar deformacji woli wyborców². System większościowy pozwala na utworzenie stabilnego rządu, ale zniekształca preferencje wyborców, z kolei system proporcjonalny pozwala na względne odzwierciedlenie woli wyborców, jednak przyczynia się do wysokiej polaryzacji systemu partyjnego³. Rozwiązaniem łączącym dwa wymienione systemy jest system mieszany, funkcjonujący w wielu państwach. Wraz z uchwalonym w 2017 r. nowym prawem wyborczym, system ten obowiązuje także we Włoszech.

Ten nowy system wyborczy, zwany powszechnie *Rosatellum*, stanowi właściwy przedmiot podjętych analiz. Towarzyszyć temu będzie odniesienie zarówno do wszystkich dotychczasowych rozwiązań w ramach włoskiego systemu

---

Dr hab. RAFAŁ DUDAŁA – Instytut Stosunków Międzynarodowych i Polityk Publicznych, Uniwersytet Jana Kochanowskiego; adres do korespondencji: ul. Świętokrzyska 21b, 25-406 Kielce; e-mail: rafal.dudala@ujk.edu.pl; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9942-3470>

Artykuł powstał na podstawie książki R. Dudały *System polityczny współczesnych Włoch. Dynamika zmian*, Kielce 2019, s. 98-112.

¹ Por. G. SARTORI, *Ingegneria costituzionale comparata. Strutture, incentivi ed esiti*, Bologna 2013, s. 9-10.

² Cyt. za: A. ANTOSZEWSKI, R. HERBUT, *Systemy polityczne współczesnego świata*, Gdańsk 2001, s. 229.

³ Por. B. DZIEMIDOK-OLSZEWSKA, W. SOKÓŁ, M. ŻMIGRODZKI, *Instytucje demokratyczne systemów politycznych*, w: *Współczesne systemy polityczne*, red. M. Żmigrodzki, B. Dziemidok-Olszewska, Warszawa 2013, s. 52.

wyborczego, jak i do wyniku ostatnich wyborów powszechnych. W tym kontekście trzy pytania badawcze wydają się kluczowe: Jakie były powody podejmowanych dotychczas reform we włoskim systemie wyborczym? Wokół jakich kwestii zostały zogniskowane zmiany w najnowszej ordynacji zwanej *Rosatellum*? Czy przyjęte w nowym prawie wyborczym rozwiązania wpłynęły bezpośrednio na wynik ostatnich wyborów parlamentarnych 4 marca 2018 r.? Zakreślony w ten sposób obszar badań skłania do postawienia dwóch hipotez: pierwsza wskazuje na nowatorski charakter systemu *Rosatellum* oraz jego ważne znaczenie w rozwoju włoskiego systemu wyborczego. Z kolei druga zakłada, iż wynik wyborczy pozostaje w ścisłym związku z zastosowaną ordynacją.

W zrealizowanym badaniu zastosowano trzy rodzaje metod. Metoda opisowa pozwoliła poznać dynamikę reform włoskiego prawa wyborczego, które towarzyszyły przemianom ustrojowym. Punktem wyjścia dla historycznej analizy stały się przepisy prawa wyborczego od czasów Królestwa Włoch po obowiązujący obecnie system wyborczy. Druga metoda – analityczna – posłużyła zaznajomieniu się z wymiarem normatywnym wprowadzanych kolejno rozwiązań w obszarze systemu wyborczego, ze szczególnym uwzględnieniem nowego prawa. Trzecia z metod – komparatystyczna – pozwoliła określić związek obowiązującej ordynacji wyborczej z sytuacją, jaka miała miejsce we Włoszech po ostatnich wyborach parlamentarnych. Temu posłużyła symulacja przeliczenia głosów na mandaty według odmiennych metod – bądź to stosowanych w innych państwach europejskich, bądź też znanych we Włoszech z poprzednich, nieobowiązujących już ordynacji.

1. DYNAMIKA ZMIAN WŁOSKIEGO PRAWA WYBORCZEGO

Każdy z „wyborczych” terminów – prawo, system i ordynacja – znajdował swoje polityczne odniesienie na przestrzeni historycznego rozwoju włoskiego systemu wyborczego⁴. Fazy jego zmian należy łączyć z kolejnymi reformami ustrojowymi. Pierwsza obejmuje okres od narodzin Królestwa Włoch po dojście do władzy Benito Mussoliniego (1861-1922); druga to czas rządów faszystowskich (1922-1943); trzecia obejmuje okres Republiki do zmian systemu politycznego początku lat dziewięćdziesiątych (1946-1992); ostatni okres to czas „Dругiej” Republiki (po roku 1992).

---

⁴ Wyjaśnienie tych terminów zob. A. SOKAŁA, B. MICHALAK, P. UZIĘBŁO, *Leksykon prawa wyborczego i referendalnego oraz systemów wyborczych*, Warszawa 2013.

Za pierwsze historycznie prawo wyborcze (*legge elettorale*) przyjmuje się rozporządzenia obowiązujące na terenie Królestwa Sardynii: wprowadzone w 1859 r., dwa lata później zostało rozszerzone na całe terytorium Królestwa Włoch⁵. Był to system większościowy powtórnego głosowania, w którym mogli brać udział wyłącznie mężczyźni powyżej 25. roku życia. Ponadto obowiązywał cenzus wykształcenia (umiejętność czytania i pisanie) oraz majątku (40 lirów rocznego dochodu), co w efekcie prawo głosu przyznawało 1,7% ludności. W 1882 r. propozycję zmian przedstawił rząd tzw. Lewicy historycznej, na czele którego stał Agostino Depretis. Wprowadzono system większościowy, początkowo z obwodami wielomandatowymi, a następnie jednomandatowymi (1891). Głosujących mężczyzn (powyżej 21. roku życia) obowiązywał cenzus wykształcenia (minimum podstawowe) oraz majątku (19,80 lirów rocznego dochodu); prawo głosu miało 7% obywateli. Z kolei rząd Giovanniego Giolittiego w 1919 r. wprowadził powszechne prawo wyborcze dla mężczyzn powyżej 30. roku życia. Młodszych (powyżej 21. roku) wciąż obowiązywał cenzus wykształcenia (podstawowe), służby wojskowej i majątku (19,20 lirów rocznego dochodu). Dzięki zmianom liczba obywateli uprawnionych do głosowania wzrosła do 23%. Zmiany najbardziej znaczące przyjął w 1919 r., na wniosek ludowców (*Partito Popolare Italiano*) i socjalistów (*Partito Socialista*), rząd Alfonso Nittiego, których skutkiem było wprowadzenie systemu proporcjonalnego (54 okręgi prowincjonalne i głosy liczone według metody d'Hondta). Względem głosujących mężczyzn zachowano cenzus wieku (powyżej 21. roku życia) i służby wojskowej; prawo głosu otrzymało 57% obywateli.

Radykalne zmiany w systemie wyborczym przyniosła ustawa nr 2444 z 18 listopada 1923 r., uchwalona przez Narodową Partię Faszystowską (*Partito Nazionale Fascista*) celem wzmocnienia własnej większości parlamentarnej (*Legge Acerbo*)⁶. Do obowiązującego systemu proporcjonalnego dodano korektę w postaci premii większościowej: partia, która uzyska poparcie na poziomie 25%, automatycznie otrzymywała $\frac{2}{3}$ miejsc w Izbie (356 mandatów). Pozostałe

---

⁵ Więcej na temat systemu wyborczego oraz jego roli w kształtowaniu się systemu politycznego w czasach Królestwa Włoch zob. m.in. S. MERLINI, *Il governo costituzionale*, w: *Storia dello Stato italiano dall'Unità ad oggi*, red. R. Romanelli, Roma 1995, s. 3-72; P. POMBENI, *La rappresentanza politica*, w: *Storia dello Stato*, s. 73-124; U. ALLEGRETTI, *Profilo di storia costituzionale italiana*, Bologna 1989; N. ANTONETTI, *La forma di governo in Italia tra Otto e Novecento: dibattiti politici e giuridici*, Bologna 2002; I. PELLICCIARI, *Tra decidere e rappresentare. La rappresentanza politica dal XIX secolo alla Legge Acerbo*, Soveria Mannelli 2004.

⁶ Nazwa pochodzi od nazwiska Giacomo Acerbo, deputowanego, który zredagował tekst. Zob. G. SABBATUCCI, *Il 'suicidio' della classe dirigente liberale. La legge Acerbo 1923-1924*, „Italia Contemporanea” 174(1989), s. 57-80; A. VISANI, *La conquista della maggioranza. Mussolini, il PNF e le lezioni del 1924*, Genova 2004.

miejsca, na zasadzie proporcjonalności, przypadały kolejnym listom. Obszar państwa podzielono na 16 okręgów wyborczych, na listach znajdowało się od 3 do 43 kandydatów, zaś prawo głosu mieli wyłącznie mężczyźni powyżej 25. roku życia. Skutkiem zmian liczba uprawnionych do głosowania została zredukowana do 32%⁷.

Zmiana ustrojowa – odejście od monarchii na rzecz republiki – pociągnęła za sobą także reformę prawa wyborczego, które obowiązywało – z krótką przerwą (1953-1954) – do 1993 r.⁸ Proporcjonalne prawo wyborcze zostało wprowadzone namiestnikowskim dekretem legislacyjnym nr 74 z 10 marca 1946 r. Stworzone z myślą o wyborach do Zgromadzenia Konstytucyjnego (2 czerwca 1946 r.), następnie zostało przyjęte jako norma wyborcza do Izby Deputowanych z mocy ustawy nr 6 z 20 stycznia 1948 r. Liderzy partii politycznych, pamiętający niedawne doświadczenia reżimu faszystowskiego, zdecydowali o wprowadzeniu regulacji proporcjonalnej. Po raz pierwszy z prawa głosu mogli skorzystać wszyscy obywatele, kobiety i mężczyźni, którzy ukończyli 21 lat, z wyłączeniem grupy osób związanych z działalnością faszystowską⁹. W ramach wyborów do Izby Deputowanych obszar państwa został podzielony na 32 okręgi wielomandatowe, gdzie liczba mandatów była określana na podstawie ostatniego spisu ludności, w ramach list możliwe były preferencje maksymalnie dla czterech kandydatów, mandaty zaś przydzielane były według metody całkowitego ilorazu. Jeśli chodzi o wybory do Senatu, obowiązywały okręgi wielomandatowe – regiony zostały podzielone na obwody według liczby senatorów, w ramach list kandydaci byli zmuszeni sprzymierzyć się z przynajmniej dwoma kandydatami w tyłuż obwodach tego samego regionu, w ramach progów wyborczych wymagane było kworum, tj. w każdym obwodzie bezpośrednio wybierani byli kandy-

---

⁷ Mając bezwzględną większość, partia faszystowska mogła forsować w parlamencie „własne prawa”, co w efekcie uczyniło PNF jedyną legalną partią we Włoszech, redukując tym samym liczbę wyborców do członków partii oraz określonych kategorii społecznych. W kolejnych plebiscytach (1929-1934) wyborcy zostali wezwani do głosowania „tak” lub „nie” na listę deputowanych proponowanych przez PNF. W obu przypadkach poparcie było niemal jednomyślne (98,33%-99,84%). W 1939 r. Izba Deputowanych została przekształcona w Izbę Faszystowską i Korporacyjną, której członkowie zostali powołani bezpośrednio przez PNF. W związku z tym wybory powszechne zostały uchylone.

⁸ Na temat relacji między ordynacją wyborczą a ustrojem zob. F. LANCHESTER, *Sistemi elettorali e forma di governo*, Bologna 1981.

⁹ Art. 48 Konstytucji stanowi, iż „wyborcami są wszyscy obywatele, mężczyźni i kobiety, którzy osiągnęli pełnoletność”. Zarazem jednak, wśród „Postanowień przejściowych i końcowych”, została umieszczona następująca regulacja: „Na zasadzie wyjątku od art. 48 zostaną ustanowione przez ustawę, na okres nie dłuższy niż pięcioletni od wejścia w życie Konstytucji, czasowe ograniczenia prawa głosu i wybieralności dla odpowiedzialnych przywódców reżimu faszystowskiego” (XII).

daci z 65% poparciem, mandaty zaś, jeżeli nie osiągnięto wspomnianego kworum, przydzielane były według systemu proporcjonalnego¹⁰.

W związku z wyborami zapowiedzianymi na 3 czerwca 1953 r., Mario Scelba, minister spraw wewnętrznych w rządzie Alcide De Gasperiego, opracował reformę prawa wyborczego, która, jako ustawa nr 148, została promulgowana 31 marca 1953 r. (*Legge truffa*). Znosiła ona zasadę proporcjonalności na rzecz systemu większościowego oraz wprowadzała tzw. premię większościową: partii (lub koalicji), która otrzymałaby ponad 50% głosów, przysługiwałoby automatycznie 65% mandatów w Izbie Deputowanych¹¹. Jeśli natomiast żadna z partii nie zdołałaby osiągnąć takiej większości, wówczas mandaty miały być dzielone proporcjonalnie. W ramach jednego systemu przewidziano więc zastosowanie dwóch formuł – większościowej i proporcjonalnej, co pozwala zaliczyć go do kategorii mieszanych systemów wyborczych¹². Ponieważ zastosowanie tej ustawy w praktyce nie przyniosło spodziewanych rezultatów, wskutek towarzyszącej krytyki zniesiono jej regulacje i w 1956 r. uchwalono nową ustawę wyborczą, przywracającą formułę proporcjonalną.

Pod koniec lat osiemdziesiątych coraz wyraźniej ujawniały się problemy dotyczące obowiązującej ordynacji proporcjonalnej, dodatkowo pogłębiane kryzysem systemu partyjnego. Efektem rekonstrukcji systemu politycznego oraz zmian systemu partyjnego była reforma ordynacji wyborczej. Na przestrzeni ostatniego ćwierćwiecza opracowano i przedłożono do uchwalenia cztery znaczące ustawy mające zmodyfikować dotychczasowy system wyborczy¹³.

Nowe prawo wyborcze, zwane *Mattarellum*, wprowadzone po referendum z dnia 18 kwietnia 1993 r., przyjęto na mocy ustawy nr 276 i 277 z 4 sierpnia

¹⁰ Por. G.D'AGOSTINO, *Alle origini del sistema elettorale repubblicano. La legge del 1946*, „Italia Contemporanea” 174(1989), s. 81-87.

¹¹ Opracowany przez M. Scelbę projekt zmian miał na celu ograniczenie wpływów lewicy. Jednak okoliczności jej uchwalenia, a następnie odrzucenia, okryły ją złą sławą (opozycja przydała jej określenie *legge truffa* – ustawa oszukańcza); por. M.S. PIRETTI, *La legge truffa. Il fallimento dell'ingegneria politica*, Bologna 2003. Słusznie zatem jest ona podawana za przykład manipulacji systemem wyborczym; por. B. MICHALAK, *Manipulacja systemem wyborczym*, w: A. SOKALA, B. MICHALAK, P. UZIĘBŁO, *Leksykon prawa wyborczego*, s. 125-126.

¹² Por. B. MICHALAK, *Mieszane systemy wyborcze*, w: A. SOKALA, B. MICHALAK, P. UZIĘBŁO, *Leksykon prawa wyborczego*, s. 131-134.

¹³ Na uwagę zasługuje już sama nomenklatura kolejnych ordynacji wyborczych, nawiązująca, w swym łacińskim wariacie, do nazwiska autora bądź sprawozdawcy projektu. Jako pierwszy tej formy użył G. Sartori, który, krytykując nową ordynację wyborczą, pisał ironicznie na łamach „Corriere della Sera” z 19 czerwca 1993 r.: *Habemus Mattarellum*: por. R. GUALDO, M.V. DELL'ANNA, *La feconda Repubblica: la lingua della politica in Italia (1992-2004)*, San Cesario di Lecce: Manni 2004, s. 33-34.

1993 r.¹⁴ Przelamując dotychczasowe rozwiązania większościowe, wprowadzało ono system mieszany: 75% mandatów przydzielanych było w obwodach jednomandatowych według systemu większościowego w jednej turze (475 mandatów do Izby Deputowanych oraz 232 do Senatu), zaś 25% mandatów – według metody proporcjonalnej (155 mandatów do Izby Deputowanych w ramach jednego obwodu państwowego oraz 83 mandaty do Senatu na bazie regionalnej). W ramach list kandydaci do Izby mogą startować tylko w jednym obwodzie, a kandydatury rozdzielone są na obwód jednomandatowy i na kwotę proporcjonalną. Kandydaci do Senatu muszą zaś sprzymierzyć się przynajmniej z dwoma kandydatami w tyłu obwodach tego samego regionu. Nowe prawo ustanawiało także w wyborach do Izby próg wyborczy dla partii (4%). W kwestii podziału mandatów ta sama metoda dla obu izb dotyczy obwodów jednomandatowych, gdzie obowiązuje system większościowy w jednej turze. Jeśli chodzi o kwotę większościową, to do Izby mandaty są przydzielane w ramach 26 okręgów wielomandatowych, a następnie rozdzielane między listy według metody całkowitego ilorazu i największych reszt; do Senatu natomiast z zsumowanych głosów każdej grupy kandydatów odejmowane są głosy zwycięzców w obwodach jednomandatowych i przypisywane są do list zgodnie z metodą d'Hondta.

Jednak zakładany efekt kompensujący, który tworzył kwotę proporcjonalną, mógł zostać zniekształcony przez tzw. listy widmo (*liste civetta*)¹⁵. Stąd też potrzebna była rewizja systemu wyborczego, co doprowadziło do przyjęcia ustawy nr 270 z 21 grudnia 2005 r. zwanej *Porcellum*¹⁶. W ramach wyborów do Izby Deputowanych obszar państwa został podzielony na 27 okręgów oraz wprowadzono 12 okręgów zagranicznych. Natomiast przy wyborach do Senatu okręgi odpowiadały regionom i dodatkowo wprowadzono sześć okręgów zagranicznych. W przypadku obu izb wyborca głosuje na przedstawioną listę bez możli-

¹⁴ Nazwa pochodzi od nazwiska Sergio Mattarelli, ówczesnego sprawozdawcy projektu ustawy, a obecnego prezydenta Republiki Włoskiej; nt. systemu zob. M. VOLPI, *Riforma elettorale e rappresentanza*, „Costituzionalismo.it”, 10 września 2012.

¹⁵ *Liste civetta* były listami stworzonymi przez partie bądź koalicje celem ominięcia mechanizmu podziału (*scorporo*) według prawa wyborczego z 1993 r. w części dotyczącej Izby Deputowanych. Mechanizm ten zakładał negatywny transfer głosów w systemie mieszanym: polegał na pomniejszeniu całkowitej liczby głosów otrzymanych przez partię w proporcjonalnym systemie wyborczym o głosy powiązanych z tymi listami kandydatów (*liste civette*), którzy zdobyli już mandaty w systemie większościowym; zob. G. MOLA, *L'abc delle liste civette. Cosa sono, come funzionano*, „La Repubblica”, 20 marca 2001.

¹⁶ Inna nazwa to ustawa Calderoliego, od nazwiska Roberto Calderoliego, który w latach 2004-2006 łączył funkcję wiceprzewodniczącego Senatu z funkcją ministra ds. Reform Instytucjonalnych i Dewolucji z ramienia Ligi Północnej. Kilka miesięcy po przyjęciu ustawy Calderoni, w trakcie wywiadu telewizyjnego, określił ją wulgarnym mianem „*una porcata*”. Stąd też prawo zyskało określenie *Porcellum*, które rozpowszechnił G. Sartori w *Il «porcellum» da eliminare*, „Corriere della Sera”, 1 listopada 2006.

wości wyrażenia preferencji. Ustawa wprowadzała także całkiem nowe progi wyborcze: do Izby – 10% dla koalicji (wchodzące w jej skład partie musiały uzyskać 2%) i 4% dla samodzielnych partii; do Senatu – 20% dla koalicji (dla współtworzących partii 3%) i 8% dla samodzielnych ugrupowań. Przywracając dla obu izb system proporcjonalny, mandaty rozdzielane były – dla Izby Deputowanych – metodą całkowitego ilorazu i największej reszty; do Senatu w dwóch regionach obowiązywał system jednomandatowy: Valle d’Aosta (jeden mandat) i Trentin-Alto Adige (sześć mandatów). Nowe rozwiązanie przewidywało także premię większościową: 55% mandatów dla koalicji lub zwycięskiej listy spoza koalicji.

W 2009 r. odbyły się trzy referenda abrogacyjne, których celem była zmiana obowiązującego prawa wyborczego. Jednak ze względu na brak kworum, ich rozstrzygnięcia były nieważne. Ponadto dwukrotnie głos w sprawie zabierał Trybunał Konstytucyjny, co skłaniało ustawodawcę do wspierania dotychczasowego systemu wyborczego. W tym kontekście rodził się projekt zmian w prawie wyborczym zwany *Italicum*: ustawa nr 52 z 6 maja 2015 r.¹⁷ Jednak przyjęta ustawa w niektórych miejscach została uznana za niekonstytucyjną i częściowo uchylona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 16 lutego 2017 r. Pierwotnie stanowić miało prawo regulujące ordynację wyborczą do Izby Deputowanych, przewidując system proporcjonalny z korekcją większościową. Do wejścia w życie *Rosatellum* w listopadzie 2017 r., *legge Calderoli*, zmodyfikowane przez Trybunał Konstytucyjny, pozostawało w mocy ograniczone do wyborów do Senatu.

Prawo pierwotnie przewidywało system większościowy podwójnej tury z premią większościową, progi wyborcze (3% dla partii oraz 20% dla mniejszości językowych), sto obwodów wielomandatowych ze „zblokowaniem” liderów list oraz możliwością startu jednego kandydata w jedenastu obwodach wyborczych. Nowością były druga tura głosowania (*doppio turno*) oraz parytet płci (*quote rosa*). W styczniu 2017 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł niezgodność z ustawą zasadniczą niektórych przepisów nowej ustawy (druga tura i możliwość blokowania liderów list). *Italicum* nigdy nie było stosowane w praktyce, ponieważ zostało uchylone po wejściu w życie nowej ordynacji wyborczej, znanej pod nazwą *Rosatellum*.

---

¹⁷ Por. M. VOLPI, *Italicum due: una legge elettorale abnorme*, „Questione giustizia. Trimestrale promosso da Magistratura democratica” 1(2015), s. 10-15; G. SCACCIA, *L’Italicum fra vincoli sistemici ed equilibri costituzionali*, „Questione giustizia. Trimestrale promosso da Magistratura democratica” 1(2015), s. 16-23; A. RAUTI, *L’Italicum fra „liturgia” elettorale e prove di bipartitismo*, „Rivista di Associazione Italiana dei Costituzionalisti” 2(2015), www.rivistaaic.it/download/nuEdNuGfylGH1sYCHh3mwWyta3yioPeH4k-bQgAfu-A/2-2015-rauti.pdf [dostęp: 15.07.2018].

2. ROSATELLUM: ZAŁOŻENIA TEORETYCZNE

Na zakończenie legislatury 2013-2018 parlament przyjął ordynację wyborczą zwaną *Rosatellum*, wprowadzającą nowy system dla obu izb (ustawa nr 165 z 3 listopada 2017 r.). Tym samym uchwalone prawo modyfikowało zarówno ostatnią ordynację obowiązującą podczas wyborów w roku 2013 (*Porcellum*), jak i wersje po niej następujące¹⁸.

Dla zrozumienia samego dokumentu ważna jest także polityczna historia towarzysząca jego powstaniu. Otóż skutek odrzucenia w drodze referendum reform zaproponowanych przez premiera Matteo Renziego Senat pozostał bez ordynacji wyborczej. Wspomniane odrzucenie przez Trybunał Konstytucyjny systemu *Italicum* zrodziło ryzyko, iż kolejne wybory przebiegać będą według dwóch niejednorodnych ordynacji. W maju 2017 r. został zaprezentowany nowy system mieszany zwany *Rosatellum*¹⁹. Projekt, przedstawiony podczas obrad komisji przez sprawozdawcę Emanuele Fiano, nie został przyjęty do dalszego procedowania. Przełom nastąpił w czerwcu, gdy zbudowano porozumienie między Partią Demokratyczną, Forza Italia, Ruchem Pięciu Gwiazd i Ligą Północną wokół systemu bardziej proporcjonalnego, zbliżonego do ordynacji stosowanej do Senatu w latach 1948-1992. 7 czerwca tekst trafił pod obrady, ale dzień po jego wpłynięciu w tajnym głosowaniu zatwierdzona została poprawka. Powodem jest postulat Ruchu Pięciu Gwiazd, Forza Italia oraz Alternatywy Ludowej, domagający się rozwiązań w kierunku bardziej proporcjonalnym. W ten sposób podjęto pracę nad nowym rozwiązaniem, zwiększając do dwóch trzecich liczbę mandatów przydzielanych proporcjonalnie. Zasługą nowego rozwiązania było znaczne podobieństwo systemów dla Izby Deputowanych i Senatu oraz prawdopodobieństwo uzyskania poparcia większości parlamentarnej. W październiku, podczas głosowań w każdej z izb, przyjęta została nowa ordynacja wyborcza²⁰.

Rosatellum jest systemem wyborczym typu mieszanego: 61% członków parlamentu wybieranych jest w systemie proporcjonalnym i w obwodach wielomandatowych, zaś 37% w systemie większościowym i obwodach jednoman-

---

¹⁸ Mowa o wspomnianych wyżej dwóch wersjach modyfikowania prawa: pierwsza wywodzi się z prawa zmodyfikowanego przez Trybunał Konstytucyjny (*Italicum*), druga pochodzi z sentencji Trybunału dotyczącej ordynacji (*Consultellum*).

¹⁹ Swą etymologię wywodzi od nazwiska jednego z głównych twórców nowego prawa, Ettore Rosato, polityka Partii Demokratycznej, od 29 marca 2018 r. wiceprzewodniczącego Izby Deputowanych.

²⁰ Inne określenia to *Rosatellum bis* lub *Rosatellum 2.0*. Ustawa została opublikowana w „Gazzetta Ufficiale” nr 264 z 11 listopada 2017 r. Zob. *Riforma elettorale. Note sull’A.S. n. 2941*, red. L. Borsi, Servizio Studi del Senato, 2017, <http://www.senato.it/service/PDF/PDFServer/BGT/01047609.pdf> [dostęp: 12.07.2018].

datowych. 2% przypisanych jest do okręgów zagranicznych, gdzie obowiązuje wyłącznie system proporcjonalny (Tabela 1).

W ramach nowej ordynacji obszar państwa został podzielony na okręgi wyborcze: 20 do Senatu oraz 28 do Izby Deputowanych²¹.

Tabela 1. Podział mandatów według obwodów wyborczych

	Izba Deputowanych	Senat Republiki
Kwota większościowa	232 wybranych w obwodach jednomandatowych ²²	116 wybranych w obwodach jednomandatowych ²³
Kwota proporcjonalna	386 wybranych w obwodach wielomandatowych ²⁴	193 wybranych w obwodach wielomandatowych ²⁵
Zagranica	12	6

Źródło: oprac. własne

Dla funkcjonowania nowego systemu istotna pozostaje różnica w zakresie normatywnym ze względu na dwa rodzaje obwodów. W obwodach jednomandatowych parlamentarzyści wybierani są według systemu większościowego w jednej turze (*first-past-the-post*): kandydat, który otrzyma największą liczbę ważnych głosów w obwodzie, zostaje wybrany bezpośrednio. W przypadku remisu między większą liczbą kandydatów w obwodzie jednomandatowym nie organi-

²¹ W przypadku wyborów do Senatu każdemu regionowi odpowiada jeden okręg; jeśli zaś chodzi o wybory do Izby Deputowanych – również na każdy region przypada jeden okręg, z wyjątkiem następujących: Piemont (2), Lombardia (4), Wenecja Euganejska (2), Lacjum (2), Kampania (2) i Sycylia (2).

²² 231 obwodów głosowania wydzielonych w każdym okręgu wyborczym według liczby ludności. Dolina Aosty ma tylko jeden obwód, Trydent-Górna Adyga – sześć, Molise – dwa. Mandaty ostatnich dwóch regionów pozostają zgodne z postanowieniami rozporządzenia z mocą ustawy nr 535/1993, *Supplemento ordinario alla „Gazzetta Ufficiale”* nr 302, 27 grudnia 1993.

²³ Molise i Dolina Aosty mają po jednym obwodzie głosowania, Trydent-Górna Adyga – sześć. Pozostałe obwody są przydzielane w każdym okręgu według liczby ludności.

²⁴ W okręgach Trydent-Górna Adyga, Umbria i Bazylikata obwód wielomandatowy zawiera cały okręg. Molise przydziela systemowi proporcjonalnemu jeden mandat.

²⁵ W okręgach Dolina Aosty, Trydent-Górna Adyga i Molise obwód wielomandatowy zawiera cały okręg.

zuje się dodatkowej tury, jak ma to miejsce np. podczas wyborów burmistrza w gminach poniżej 15 tys. mieszkańców: za zwycięzcę uznaje się kandydata młodszego wiekiem. Natomiast w sytuacji wakatu w obwodzie jednomandatowym odbywają się wybory uzupełniające (podobnie jak to było w systemie zwanym *Mattarellum*). Odnośnie do podziału mandatów w systemie proporcjonalnym, jedyna różnica między izbami parlamentu dotyczy postanowień art. 57 Konstytucji. Otóż w przypadku Senatu uwzględnia się wyniki w poszczególnych regionach, nie zaś na poziomie państwowym.

W obwodach wielomandatowych systemu proporcjonalnego listy kandydatów są krótkie i zblokowane według porządku numerycznego (bez preferencji), a nazwiska kandydatów z każdej listy są umieszczane na karcie. Z wyjątkiem przypadków przewidzianych prawem dla poszczególnych okręgów na poziomie lokalnym, do Izby wybieranych jest od trzech do ośmiu deputowanych dla każdego obwodu, zaś do Senatu od dwóch do ośmiu senatorów dla obwodu.

Nowa ordynacja przewiduje także możliwość tworzenia koalicji, które muszą być jednorodne na terenie całego państwa. Wówczas różne partie przedstawiają wspólnego kandydata dla wszystkich powiązanych list w ramach obwodu jednomandatowego. Jednak pomimo koalicji związanej dla systemu większościowego, ugrupowania rywalizują samodzielnie w ramach systemu proporcjonalnego. Ustawa wyklucza głosy rozłączne (*disgiunti*): otóż głosując na listę proporcjonalną, jednocześnie „przekazuje” się głos na kandydata związanego z obwodem jednomandatowym, podczas gdy głos tylko na kandydata obwodu jednomandatowego – w przypadku większej ilości list w koalicji – zostaje przekazany na listy proporcjonalnie do liczby głosów uzyskanych przez nie w obwodzie jednomandatowym (tzw. efekt następstwa; *effetto a strascico*).

Ewentualne głosy „rozłączne” (stosowane już przy wyborze burmistrza w gminach powyżej 15 tys. mieszkańców), tj. na kandydata w obwodzie jednomandatowym i na listę nie związaną z nim w części proporcjonalnej, skutkują unieważnieniem karty wyborczej.

Ugrupowania startujące w wyborach zobowiązane są do przedstawienia – wraz z oznaką, programem wyborczym, imieniem i nazwiskiem lidera oraz deklaracjami koalicyjnymi – własnego statutu bądź „deklaracji przejrzystości”. Zawiera ona dane prawnego reprezentanta, podmiot mający prawa do znaku, siedzibę na terenie państwa, organy partii bądź ruchu oraz przynależne im zadania.

Nowy system podtrzymuje obowiązującą zasadę progów wyborczych, wprowadzając przy tym pewne modyfikacje. W podziale mandatów kwoty proporcjonalnej uczestniczą listy, które, na poziomie państwowym, otrzymają przynajmniej 3% głosów ważnych zarówno do Izby Deputowanych, jak i do Senatu. Wyjątkiem są listy reprezentujące mniejszości językowe, dla których próg wyno-

si 20% w odnośnym regionie. Z kolei próg dla koalicji wynosi 10% na poziomie państwowym, przy czym przynajmniej jedna z list musi przekroczyć 3%. W ramach koalicji obowiązuje próg 1% dla partii: powyżej tego progu głosy uzyskane przez partię zostają przypisane do koalicji będącej członkiem listy, zaś głosy poniżej progu zostają utracone.

Wybrany w obwodzie jednomandatowym kandydat partii, która nie przekroczyła trzyprocentowego progu i z tego powodu została wyłączona z podziału miejsc, zachowuje zdobyty mandat.

Znaczące zmiany system *Rosatellum* wprowadził w odniesieniu do kart wyborczych i sposobu głosowania. Obowiązują dwie złączone karty wyborcze – po jednej do Izby Deputowanych i do Senatu. Pod nazwiskiem każdego z kandydatów ubiegających się o mandat z kwoty większościowej umieszczony jest symbol list z nim związanych w ramach systemu proporcjonalnego. Dla tej części przewidziane są listy zblokowane, gdzie wyborcy nie mogą wyrazić własnych preferencji: obok symbolu znajduje się krótka lista od dwóch do czterech kandydatów, którzy ostatecznie wybrani będą według kolejności. Pozycja na karcie kandydatów w obwodach jednomandatowych oraz pozycja list w koalicjach w obwodach wielomandatowych są losowe (Tabela 2).

Tabela 2. Przykładowa karta wyborcza w systemie *Rosatellum*

<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">NOME COGNOME Candidato coalizione</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome</td> <td>2 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> </tr> </tbody> </table>	NOME COGNOME Candidato coalizione		1 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome	2 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">NOME COGNOME Candidato coalizione</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>8 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	NOME COGNOME Candidato coalizione		8 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome	
NOME COGNOME Candidato coalizione									
1 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome	2 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome								
NOME COGNOME Candidato coalizione									
8 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome									
<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">NOME COGNOME Candidato coalizione</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>3 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	NOME COGNOME Candidato coalizione		3 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome		<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">NOME COGNOME Candidato coalizione</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>9 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> <td>10 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> </tr> </tbody> </table>	NOME COGNOME Candidato coalizione		9 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome	10 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome
NOME COGNOME Candidato coalizione									
3 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome									
NOME COGNOME Candidato coalizione									
9 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome	10 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome								
<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">NOME COGNOME Candidato coalizione</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome</td> <td>5 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome</td> </tr> </tbody> </table>	NOME COGNOME Candidato coalizione		4 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome	5 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome	<table border="1"> <tbody> <tr> <td>11 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> <td>12 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome</td> </tr> <tr> <td>13 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> <td>14 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> </tr> </tbody> </table>	11 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome	12 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome	13 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome	14 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome
NOME COGNOME Candidato coalizione									
4 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome	5 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome								
11 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome	12 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome								
13 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome	14 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome								
<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">NOME COGNOME Candidato coalizione</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>6 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	NOME COGNOME Candidato coalizione		6 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome		<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">NOME COGNOME Candidato coalizione</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>15 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	NOME COGNOME Candidato coalizione		15 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome	
NOME COGNOME Candidato coalizione									
6 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome									
NOME COGNOME Candidato coalizione									
15 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome 3 Nome Cognome 4 Nome Cognome									
<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">NOME COGNOME Candidato coalizione</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>7 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	NOME COGNOME Candidato coalizione		7 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome						
NOME COGNOME Candidato coalizione									
7 1 Nome Cognome 2 Nome Cognome									

Źródło: <http://www.youtrend.it/2017/09/21/legge-elettorale-rosatellum-bis-testo-integrale/> [dostęp: 16.07.2018].

Wyborca może oddać głos na dwa sposoby:

1. Na listę (w ten sposób preferencja przekazywana jest także kandydatowi w obwodzie jednomandatowym wspieranemu przez wskazaną listę);

2. Na nazwisko kandydata w obwodzie jednomandatowym. W tym przypadku, w części dotyczącej systemu proporcjonalnego – jeśli kandydat jest popierany przez jedną listę, głos przechodzi także na listę; jeśli kandydat jest popierany przez kilka list (koalicję), głos jest rozdzielany między popierające go listy, proporcjonalnie do głosów przypisanych w obwodzie jednomandatowym (opisane wyżej *strascico*).

Oznacza to, iż w sprawozdaniach należy przedstawiać oddzielnie głosy oddane na kandydatów w obwodach jednomandatowych (bądź oddane bezpośrednio na kandydata, bądź poprzez listę obwodu wielomandatowego związaną z kandydatem) oraz głosy oddane na listy w systemie proporcjonalnym. Ponadto, jak już to zostało wyżej wspomniane, w przypadku podwójnego oznaczenia, tj. na kandydata i na listę jemu odpowiadającą, głos jest ważny. Głosy rozłączne są nieważne.

Kolejnym *novum* wprowadzonym przez *legge Rosato* jest wielokrotna kandydatura (*pluricandidature*). Osoba startująca w wyborach może zgłaszać swą kandydaturę w jednym tylko obwodzie jednomandatowym większościowym i w maksymalnie pięciu obwodach wielomandatowych, gdzie obowiązuje reguła proporcjonalna. Jeśli kandydat zostanie wybrany zarówno w obwodzie jednomandatowym, jak i w jednym bądź w więcej obwodach wielomandatowych, zajmie miejsce w ramach systemu większościowego. Jeśli natomiast zwycięży w różnych obwodach części proporcjonalnej, uzyska mandat odpowiadający obwodowi, w którym jego lista uzyskała najniższe procentowo poparcie. Obowiązujące prawo nie zezwala na równoczesne kandydowanie w obwodach włoskich i zagranicznych (choć obywatel mieszkający we Włoszech może kandydować za granicą), w wielu obwodach jednomandatowych oraz do obu izb.

Nowa ordynacja przewiduje także kwoty płciowe (*quote rosa*). W jednomandatowych obwodach wyborczych na poziomie państwowym żadna z obu płci nie może być reprezentowana na poziomie przekraczającym 60% (a zatem i nie mniejszym niż 40%). Również biorąc pod uwagę ogół list obwodów wielomandatowych przedstawianych na poziomie państwowym (do Izby Deputowanych) i na poziomie regionalnym (do Senatu), żadna z obu płci nie może być reprezentowana na pozycji lidera listy na poziomie przekraczającym 60%. Odnośnie do kolejności wewnątrz list w części proporcjonalnej, kandydaci muszą być umieszczani według zasady alternacji płci (mężczyzna-kobieta lub kobieta-mężczyzna).

Startujące w wyborach koalicje tworzy się poprzez wspólną deklarację, wraz z umieszczeniem znaku rozpoznawczego i wskazaniem lidera siły politycznej.

Nie jest więc konieczne, w odróżnieniu np. od koalicji na rzecz wyboru burmistrza w gminach powyżej 15 tys. mieszkańców, posiadanie wspólnego programu. Partie koalicyjne, pomijając przypadki regionów z mniejszościami językowymi, wystawiają jednego kandydata w obwodzie jednomandatowym. Kandydatura ta musi zostać zaakceptowana przez przedstawicieli wszystkich koalicyjnych sił politycznych. Każda lista musi wystawić kandydata we wszystkich okręgach jednomandatowych obwodów wielomandatowych (pod groźbą wykluczenia).

Jedną z najważniejszych zmian nowego włoskiego systemu wyborczego jest tzw. kupon przeciw oszustwom kart do głosowania. Każda karta wyborcza została wyposażona w specjalny kupon wymienny: zawiera on progresywny kod alfanumeryczny generowany w serii. Kupon, który zostaje usunięty i zachowany w lokalach wyborczych przed wrzuceniem karty do urny, jest sposobem na uniknięcie zamiany głosów (*il voto di scambio*). Kiedy wyborca otrzymuje kartę, skrutatorzy muszą oznaczyć ten unikatowy kod. Następnie, po głosowaniu w kabinie, wyborca zwraca kartę skrutatorom, a ci muszą sprawdzić, czy numer zaznaczony i numer kuponu są te same. W ten sposób zapobiega się wymianie kart już oznaczonych. Na koniec, przed wrzuceniem karty do urny, skrutatorzy usuwają kupon, aby karta mogła pozostać anonimowa i niemożliwa do wykrycia²⁶.

Ostatnią z innowacji wprowadzonych wraz z systemem *Rosatellum* jest możliwość kandydowania w okręgu zagranicznym dla osób mieszkających we Włoszech. Zakaz dotyczy jedynie tych, którzy w ciągu ostatnich pięciu lat pełnili funkcje polityczne (w kraju, w którym żyją), zajmowali stanowiska w urzędach bądź w siłach zbrojnych obcego państwa. Startujący w wyborach za granicą obywatele mieszkający we Włoszech nie mogą kandydować w okręgach krajowych. Z kolei Włosi mieszkający za granicą mogą kandydować wyłącznie w okręgu zgodnym administracyjnie z ich stałym miejscem zamieszkania.

3. ROSATELLUM A WYNIK WYBORCZY

Po raz pierwszy system wyborczy *Rosatellum* zastosowano w praktyce podczas wyborów parlamentarnych 4 marca 2018 r. W ich wyniku porażkę poniosła rządząca dotychczas Koalicja Centrolewicowa, na czele z Partią Demokratyczną²⁷. Zwycięzcami okazali się: składająca się z czterech ugrupowań Koalicja

²⁶ Art. 58 del D.P.R. 361/1957.

²⁷ W porównaniu z ostatnimi wyborami Koalicja Centrolewicowa zdobyła o 223 mandaty mniej do Izby Deputowanych oraz o 63 do Senatu. Największy spadek zanotowało liderujące koalicji PD (*Partito Democratico*), z byłym premierem Matteo Renzi: mniej – odpowiednio – o 180 oraz o 57 mandatów.

Centroprawicowa²⁸ oraz Ruch Pięciu Gwiazd²⁹. Frekwencja wyniosła niecałe 73% i była najniższa w dziejach Republiki Włoskiej³⁰. Znacząco odmienne były wyniki wyborów przeprowadzonych w okręgach zagranicznych (*circonscripciones*)³¹ (Tabele 3-4).

Tabela 3. Wyniki wyborów do Izby Deputowanych (4 marca 2018 r.)

Koalicja	Partia	Metoda proporcjonalna			Metoda głosowania pierwszorzędowego			Włosi za granicą			Razem mandaty
		Głosy	%	Mandaty	Głosy	%	Mandaty	Głosy	%	Mandaty	
Koalicja Centroprawicowa	Liga Północna (LN)	5 691 921	17,37	73	12 147 611	37,00	53	232 078	21,49	3	126
	Forza Italia (FI)	4 590 774	14,01	59			42				101
	Bracia Włosi (Fdl)	1 426 564	4,35	19			14				33
	My z Włochami – Unia Centrum (NCI-UdC)	428 298	1,30	0			0				0
	Razem			151							
Ruch Pięciu Gwiazd (M5S)		10 697 994	32,66	133	10 727 567	32,68	93	188 933	17,50	1	227
Koalicja Centrolewicowa	Partia Demokratyczna (PD)	6 101 836	18,72	86	7 497 814	22,85	22	285 429	26,44	5	113
	+Europa (+E)	836 837	2,55	0			2	60 859	5,63	1	3
	Razem (I)	196 766	0,60	0			0	–	–	0	0
	Ludowa Lista Obywatelska (CP)	177 825	0,54	0			2	30 375	2,81	0	2
	SVP-PATT	134 651	0,41	2			2	–	–	0	4
Razem			88			28			6	122	
Wolni i Równi (LeU)		1 109 198	3,38	14	1 113 369	3,39	0	61 714	5,71	0	14
Ruch Stowarzyszenia Włochów Zagranicą (MAIE)		–	–	0	–	–	0	104 538	9,68	1	1
Południowoamerykańska Unia Włoskich Emigrantów (USEI)		–	–	0	–	–	0	65 363	6,05	1	1
Razem											630

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://elezionistorico.interno.gov.it>

²⁸ W ramach tej Koalicji największy wzrost poparcia, w stosunku do ostatnich wyborów, zanotowały LN (*Lega Nord*) – 108 mandatów więcej do Izby oraz 39 do Senatu oraz FdL (*Fratelli d'Italia*) – 24 mandaty więcej do Izby oraz 17 do Senatu. Nie poprawiła swojego wyniku partia byłego premiera Silvio Berlusconi *Forza Italia* (FI): 3 mandaty więcej do Izby oraz utrata 41 mandatów do Senatu. W sumie Koalicja poprawiła nieznacznie swój wynik, zdobywając o 140 mandatów więcej do Izby Deputowanych oraz o 20 więcej do Senatu.

²⁹ Startujące samodzielnie M5S (*Movimento 5 Stelle*) odnotowało największy sukces w krótkiej historii swego istnienia. W stosunku do wyborów z 2013 r. Ruch Beppe Grillo zdobył 119 mandatów więcej do Izby Deputowanych oraz 58 mandatów więcej do Senatu.

³⁰ Uprawnionych do głosowania (*il corpo elettorale*) było 50 782 650 (do Izby Deputowanych) oraz 46 663 202 (do Senatu). Frekwencja wyniosła – odpowiednio – 72,93% oraz 72,99%. W porównaniu z danymi z poprzednich wyborów (2013) była niższa średnio o 2,3%.

³¹ Dwunastu członków Izby Deputowanych oraz sześciu członków Senatu wybieranych jest przez Włochów zamieszkałych za granicą. Pięć mandatów deputowanych zdobyło PD, 3 – wspólna lista FI, LN i FdL, po jednym M5S, +Europa, MAIE (*Movimento Associativo Italiani all'Estero*) i USEI (*Unione Sudamericana Emigrati Italiani*). Do Senatu po 2 mandaty zdobyli PD oraz wspólna lista FI, LN i FdL, zaś po jednym MAIE i USEI. Frekwencja wyniosła 29,64%.

Tabela 4. Wyniki wyborów do Senatu (4 marca 2018 r.)

Koalicja	Partia	Metoda proporcjonalna			Metoda głosowania pierwszorzędowego			Włosi za granicą			Razem mandaty
		Głosy	%	Mandaty	Głosy	%	Mandaty	Głosy	%	Mandaty	
Koalicja Centroprawicowa	Liga Północna (LN)	5 317 019	17,62	37	11 323 360	37,49	20			2	57
	Forza Italia (FI)	4 352 380	14,43	33			24				57
	Bracia Włoscy (FdI)	1 286 122	4,26	7			10				17
	My z Włochami – Unia Centrum (NCI-UdC)	361 737	1,19	0			4				4
	Razem			77							58
Ruch Pięciu Gwiazd (M5S)		9 713 763	32,21	68	9 729 621	32,22	44			0	112
Koalicja Centrolewicowa	Partia Demokratyczna (PD)	5 768 101	19,12	43	6 943 450	22,99	9			2	54
	+Europa (+E)	712 844	2,36	0			1				1
	Razem (I)	163 028	0,54	0			0				0
	Ludowa Lista Obywatelska (CP)	157 205	0,52	0			1				1
	SVP-PATT	128 282	0,42	1			2				3
	Dolina Aosty (VdA)						1				1
	Razem			44							14
Wolni i Równi (LeU)		987 706	3,27	4	990 627	3,28	0				4
Ruch Stowarzyszeniowy Włochów Zagranicą (MAIE)										1	1
Południowoamerykańska Unia Włoskich Emigrantów (USEI)		–	–	0	–	–	0	65 363	6,05	1	1
Razem											315

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://elezionistorico.interno.gov.it>

Skutki przeprowadzonych wyborów okazały się przełomowe dla włoskiego systemu partyjnego: Partia Demokratyczna przeszła do opozycji, a z funkcji lidera zrezygnował Matteo Renzi. Z kolei dwóch innych polityków ogłosiło zwycięstwo swoich ugrupowań i domagało się otrzymania od prezydenta misji utworzenia nowego gabinetu: Luigi di Maio, polityczny lider M5S, który wprowadził do parlamentu największą partię, oraz Matteo Salvini, lider LN, partii z największym poparciem w ramach koalicji centroprawicowej. Efektem napięć

był – trwający 89 dni – najdłuższy kryzys instytucjonalny w historii Republiki Włoskiej³², po którym prezydent powierzył obowiązki premiera Giuseppe Con-temu. Nowy rząd koalicyjny, utworzony przez Ruch Pięciu Gwiazd i Ligę Północną, 5 czerwca 2018 r. uzyskał wotum zaufania w Senacie, dzień później w Izbie Deputowanych.

W związku z tym wielu obserwatorów włoskiej sceny politycznej szukało odpowiedzi na pytania dotyczące powodów wynikłego kryzysu. Za podstawową uznać należy niemożność jednoznacznego wskazania zwycięzcy, a przyczyn upatrywano głównie w nowym systemie wyborczym. Niektórzy wprost formułowali podejrzenie o celowe działanie i zaplanowany impas, do którego miało doprowadzić przyjęcie prawa wyborczego utrudniającego ukonstytuowanie się parlamentarnej większości. Czy jednak słusznie?

Otóż wynik wyborów we Włoszech w roku 2018 z prostej przyczyny doprowadził do politycznego pata: głosy zostały rozdzielone w sposób trzybiegunowy. *Tripolare* oznacza, że istnieją trzy polityczne bieguny, które zgromadziły znaczącą liczbę głosów każdy. Pierwszy (centroprawica) otrzymał 37% głosów, drugi (Ruch Pięciu Gwiazd) 33%, trzeci (Centrolewica) 23%. Z całą pewnością nie jest winą twórców nowego systemu wyborczego to, iż Włosi w taki właśnie sposób zagłosowali; wszak preferencje oscylujące wokół *tripolare* były widoczne w sondażach już na kilka miesięcy przed przyjęciem *Rosatellum*³³. Co więcej, już 5 czerwca 2017 r. cztery główne ugrupowania polityczne osiągnęły porozumienie co do nowej ordynacji wyborczej bliskiej rozwiązaniom niemieckim (*simil-tedesco*). Jednak i ono nie okazałoby się zdolne do „stworzenia” większości w przypadku braku wyraźnego zwycięstwa wyborczego³⁴.

---

³² Dotychczas najdłuższy kryzys towarzyszył powstaniu pierwszego rządu Giuliano Amato, por. D. RAGONE, *La formazione del primo governo Amato. Tra continuità e discontinuità*, „Federalismi.it Rivista di diritto pubblico italiano, comunitario e comparato” 15(2013), www.federalismi.it/nv14/articolo-documento.cfm?Artid=22959&content=La+formazione+del+primo+governo+Amato&content_author=Davide+Ragone [dostęp: 10.07.2018].

³³ Na temat sondaży i kampanii wyborczej zob. M. CAVALLARO, G. DIAMANTI, L. PREGLIASCO, *Una nuova Italia. Dalla comunicazione ai risultati. Un'analisi delle elezioni del 4 marzo*, Roma 2018, s. 21-55.

³⁴ Niektórzy zdążyli już nadać przygotowywanemu prawu określenie *Tedeschellum*. 5 czerwca 2017 r. Komisja Spraw Konstytucyjnych zatwierdziła tekst reformy wyborczej, która następnie została poddana pod dyskusję w Izbie Deputowanych. Wtedy też, w trakcie głosowania, wybuchła afera parlamentarzystów głosujących przeciwko rządowi popieranemu przez swoją partię (*caso dei franchi tiratori*): pomimo tajnego głosowania, tablica świetlna pokazała wyniki, wywołując niemały chaos i prowadząc do wzajemnych oskarżeń polityków PD i M5S. Nowy system przewidywał m.in. zniesienie zblokowania liderów list, zmniejszenie liczby obwodów jednomandatowych, anulowanie wielokrotnej kandydatury, utrzymanie parytetu płci, wprowadzenie progu wyborczego (5%), uproszczenie procesu zbierania podpisów, zmianę liczby kandydatów na listach i metody głosowania.

W analizie przeprowadzonej przez Instytut Badań Jakościowych i Ilościowych „Quorum” przedstawiono symulację oddanych głosów, przeliczanych według różnych metod³⁵. Gdyby wyniki wyborów przeliczono według reguł systemu niemieckiego (proporcjonalny z progiem 5% i przydzieleniem mandatów na poziomie regionalnym), wspomniany próg wykluczyłby pozostałe ugrupowania, z wyjątkiem czterech największych (M5S, LN, FdI i PD). Aby stworzyć większość, konieczne byłoby porozumienie między M5S a inną partią bądź między wszystkimi z wyłączeniem M5S. Stworzenia większości nie zagwarantowałoby także zastosowanie hiszpańskiego systemu proporcjonalnego, który przydziela mandaty według prowincji.

Jedną z rozważanych zmian w zakresie systemu wyborczego była propozycja wprowadzenia „premię za rządzenie” w postaci mandatów dla zwycięskiej listy, jak ma to miejsce w modelu greckim (w Grecji jest to 50 mandatów na 300, 16,7% całości). Jednak przypisanie tego „pakietu” do zwycięskiej listy, tj. M5S, również nie stworzyłoby większości. Ponadto greckie prawo wyborcze, dla uzyskania gwarancji większości, wymagało przekroczenia progu 35% głosów. Wynik uzyskany przez M5S (33%) też okazałby się niewystarczający.

Kolejna z analiz dotyczyła zastosowania systemu większościowego do przeliczania głosów przy założeniu, że wszystkie miejsca w Izbie Deputowanych i w Senacie byłyby przydzielane w obwodach jednomandatowych w jednej turze. Angielskie rozwiązanie *first-past-the-post* tworzy większość *par excellence*. W warunkach włoskich 37% głosów poparcia przyznałoby centroprawicy 160 miejsc w Senacie, jednak w Izbie Deputowanych liczba mandatów (301) okazałaby się niewystarczająca (do rządzenia zabrakłoby 15 mandatów).

Niektórzy spośród krytyków jako rozwiązanie sugerowali konieczność powrotu do *Mattarellum*. Tymczasem, jak wynika z przeprowadzonej analizy, centroprawicy do pożądanej większości zabrakłoby osiem mandatów w Senacie oraz 25 w Izbie Deputowanych.

Nieskuteczny okazałby się także model francuski, oparty na podwójnej turze w danym obwodzie. Stosując do niego wyniki włoskich wyborów, w większości obwodów w drugiej turze znalazłoby się M5S. Jednak i w tym wypadku „stworzenie” większości byłoby trudne ze względu na trzy duże ugrupowania (M5S, PD oraz koalicja *Centrodestra*). Ponieważ w drugiej turze wystarczająca jest zwykła większość, konwergencja głosów centroprawicy odebrałaby M5S przynajmniej połowę mandatów.

---

³⁵ Por. S. BORGHESE, *No, non è colpa del Rosatellum*, www.youtrend.it/2018/03/08/no-non-e-colpa-del-rosatellum/ [dostęp: 11.06.2018].

W tej sytuacji rodzi się jednak pytanie o rzekomą absolutną konieczność „stworzenia” zwycięzcy. Pierwszym systemem, który do tego prowadził, było *Porcellum*: tworzony w okresie wyraźnego bipolaryzmu (2005), gwarantował zwycięskiej koalicji 340 mandatów deputowanych (na 630). Dzięki temu w latach 2006-2013 wybory za każdym razem wyłaniały koalicję większościową w Izbie Deputowanych. Problem pojawiał się w drugiej z izb parlamentu, gdzie przewidziana była regionalna premia większościowa. Otóż wzorem lat 2006 i 2013, impas w powtórzyły się w Senacie także w 2018 r., gdzie centroprawica uzyskała tylko 137 mandatów (na 315), pomimo zwycięskiej premii w Izbie.

Inne rozwiązanie wprowadzało *Italicum*: w sytuacji, gdy żadna z list nie zdobędzie 40% głosów w pierwszej turze, 340 mandatów miałyby być podzielone w balotażu między dwa ugrupowania z największym poparciem. Ostatecznie jednak i ta zmiana nie wskazałaby zwycięzcy ze względu na decyzję Trybunału Konstytucyjnego i zakwestionowanie tegoż rozwiązania. W to miejsce pojawiło się *Consultellum* – system proporcjonalny z progiem 3% i premią większościową w przypadku zdobycia 40% przez jedną listę. Jednak nawet wysokie poparcie M5S okazałoby się niedostateczne, gdyż byłoby poniżej wymaganego progu.

Żadna z zastosowanych propozycji odmiennych systemów wyborczych nie wyłoniła wymaganej większości. Tym samym odrzucona została teza sugerująca odpowiedzialność systemu *Rosatellum* za zaistniały pat polityczny w wyniku wyborów z 4 marca 2018 r.

PODSUMOWANIE

Podsumowując przeprowadzone analizy, należy – w świetle postawionych na wstępie pytań badawczych – podkreślić znaczenie nowego systemu *Rosatellum*. Jego nowatorskie rozwiązania, choć niewolne od krytycznych ocen polityków czy dziennikarzy, przesądzają o pozytywnym charakterze obowiązującego włoskiego systemu wyborczego i jego oddziaływaniu na najważniejsze konsekwencje polityczne. Potwierdzają to podstawowe parametry systemu, tj. formuła wyborcza, charakter okręgów wyborczych oraz struktura głosu³⁶.

Główne powody, dla których podejmowane były kolejne zmiany we włoskim systemie wyborczym, miały zwykle charakter ustrojowy. Reformy towarzyszyły tym kryzysom, które znaczyły system polityczny w sposób przełomowy i trwałe. Śladem generalizującej refleksji teoretycznej można wskazać na trzy istotne

---

³⁶ Por. B. MICHALAK, *Parametry systemu wyborczego*, w: A. SOKAŁA, B. MICHALAK, P. UZIĘBŁO, *Leksykon prawa wyborczego*, s. 162.

ustalenia³⁷. Przede wszystkim systemy wyborcze są następstwem interesów władzy i kalkulacji aktorów politycznych w procesie transformacji. Drugie z ustaleń potwierdza, iż systemy wyborcze, pod względem technicznego wyposażenia, są w najwyższym stopniu zróżnicowane. Po trzecie, powstałe systemy wyborcze były wynikiem konfliktu, negocjacji i kompromisu między siłami politycznymi. „Wszystkie trzy ustalenia dotyczące genezy systemów wyborczych wzmacniają jej rozumienie jako jednego procesu, w którym systemy wyborcze określane są jako zmienne zależne. Zanim znajdą one swe odbicie w systemach partyjnych, są wynikiem konstelacji władzy i kalkulacji aktorów politycznych”³⁸. Powyższe tezy można odnieść do charakteru zmian we włoskim systemie wyborczym. Każda z proponowanych i realizowanych reform stanowiła jednoznaczny wyraz interesów władzy politycznej, w której służbie pozostawało także prawo wyborcze. Ponadto, wdrażane na przestrzeni wieków, kolejne rozwiązania cechują się, w ujęciu normatywnym, dużym zróżnicowaniem proponowanych rozwiązań w obszarze każdego kolejnego modelu. I wreszcie kwestia politycznego kontekstu powstawania kolejnych systemów, na który silny wpływ miała specyfika włoskiej kultury politycznej, ze wskazaniem na subiektywny wymiar polityki³⁹. Tworzona poprzez zbiór określonych przekonań, postaw i wartości w ich włoskiej denominacji, kultura ta wpływała znacząco na źródło konfliktu, przebieg negocjacji i trwałość kompromisu między siłami politycznymi (partiami, ośrodkami władzy, społeczeństwem wyrażającym swą wolę w referendum).

Wszystkie ze wspomnianych wyżej wskazań, towarzyszących powstawaniu i reformowaniu systemów wyborczych, stosują się do ustawy znanej jako *Rosatellum*. Pośród jej głównych założeń znajdują się m.in. mieszany charakter (obwody jedno- i wielomandatowe z listami zablokowanymi), jedna karta do głosowania, nowe progi wyborcze czy rezygnacja z premii większościowej. Ważną cechą nowego prawa jest znaczące ujednoczenie systemu wyboru reprezentacji zarówno do *Montecitorio* (siedziba Izby Deputowanych), jak i do *Palazzo Madama* (siedziba Senatu). Z kolei wśród aspektów budzących największe kontrowersje zwykło się wymieniać rezygnację z preferencji na rzecz kandydata, wielokrotną kandydaturę oraz „porywanie” (*trascinamento*) głosu oddanego na rzecz kandydata w obwodzie jednomandatowym także na listę z kwotą proporcjonalną⁴⁰.

³⁷ Cyt. za: D. NOHLEN, *Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych*, Warszawa 2004, s. 424-429.

³⁸ Por. tamże, s. 426.

³⁹ Por. A. ANTOSZEWSKI, E. MŁYNYEC, *Kultura polityczna*, w: *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław: Alta 2 2004, s. 202.

⁴⁰ Por. M. CAVALLARO, G. DIAMANTI, L. PREGLIASCO, *Una nuova Italia*, s. 13-14.

Wprowadzone rozwiązania znalazły swoje zastosowanie podczas wyborów parlamentarnych XVIII legislatury Republiki Włoskiej. Wynik wyborczy i zastosowana metoda przeliczania głosów doprowadziły do sytuacji określanej w tradycji brytyjskiej jako *hung parliament*. Jednak przeprowadzone przez Instytut „Quorum” i szeroko komentowane w mediach analizy porównawcze potwierdzają, iż zaistniały na włoskiej scenie politycznej pat (*stallo*) i brak większości parlamentarnej nie są wynikiem nowego systemu wyborczego. Co więcej, system mieszany, przewidziany przez *Rosatellum*, z kwotą jednomandatowych obwodów większościowych, umożliwia wszystkim siłom politycznym uzyskanie większości mandatów zarówno w Izbie Deputowanych, jak i w Senacie. Warunkiem jest jednak zdobycie blisko 40% głosów i zwycięstwo w „odpowiednich” obwodach jednomandatowych. Jeśli jednak żadne z ugrupowań nie jest w stanie zdobyć wystarczającej liczby głosów, bezzasadne jest obwinianie o to systemu wyborczego. Należy raczej oczekiwać większej odpowiedzialności ze strony instytucji państwowych i współtworzących je sił politycznych⁴¹.

BIBLIOGRAFIA

- ALLEGRETTI U., *Profilo di storia costituzionale italiana*, Bologna: Il Mulino 1989.
- ANTONETTI N., *La forma di governo in Italia tra Otto e Novecento: dibattiti politici e giuridici*, Bologna: Il Mulino 2002.
- ANTOSZEWSKI A., HERBUT R., *Systemy polityczne współczesnego świata*, Gdańsk: Arche 2001.
- BORGHESE S., *No, non è colpa del Rosatellum*, www.youtrend.it/2018/03/08/no-non-e-colpa-del-rosatellum/ [dostęp: 11.06.2018].
- CAVALLARO M., DIAMANTI G., PREGLIASCO L., *Una nuova Italia. Dalla comunicazione ai risultati. Un'analisi delle elezioni del 4 marzo*, Roma: Castelvecchi 2018.
- D'AGOSTINO G., *Alle origini del sistema elettorale repubblicano. La legge del 1946*, „Italia Contemporanea” 174(1989), s. 81-87.
- DUDAŁA R., *System polityczny współczesnych Włoch. Dynamika zmian*, Kielce: Wydawnictwo UJK 2019.
- DZIEMIDOK-OLSZEWSKA B., SOKÓŁ W., ŻMIGRODZKI M., *Instytucje demokratycznych systemów politycznych*, w: *Współczesne systemy polityczne*, red. M. Żmigrodzki, B. Dziemidok-Olszewska, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2013, s. 35-56.
- GUALDO R., DELL'ANNA M.V., *La feconda Repubblica: la lingua della politica in Italia (1992-2004)*, San Cesario di Lecce: Manni 2004.
- KASIŃSKA-METRYKA A., DUDAŁA R., *Społeczeństwa w obliczu zmian. Przeobrażenia polityczno-kulturowe w Hiszpanii i we Włoszech*, Kielce: Wydawnictwo UJK 2019.
- LANCHESTER F., *Sistemi elettorali e forma di governo*, Bologna: Il Mulino 1981.
- Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław: Atla 2 2004.
- LUPHART A., *The Demise of the Last Westminster System? Comments on the Report of New Zealand's Royal Commission on the Electoral System*, „Electoral Studies” 6(1987), s. 97-103.

⁴¹ Por. S. BORGHESE, *No, non è colpa del Rosatellum*.

- MERLINI S., Il governo costituzionale, w: Storia dello Stato italiano dall'Unità ad oggi, red. R. Romanelli, Roma: Donzelli 1995, s. 3-72.
- NOHLEN D., Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych, Warszawa: Scholar 2004.
- PELLICCIARI I., Tra decidere e rappresentare. La rappresentanza politica dal XIX secolo alla Legge Acerbo, Soveria Mannelli: Rubbettino 2004.
- PIRETTI M. S., La legge truffa. Il fallimento dell'ingegneria politica, Bologna: Il Mulino 2003.
- POMBENI P., La rappresentanza politica, w: Storia dello Stato italiano dall'Unità ad oggi, red. R. Romanelli, Roma: Donzelli 1995, s. 73-124.
- RAGONE D., La formazione del primo governo Amato. Tra continuità e discontinuità, „Federalismi.it Rivista di diritto pubblico italiano, comunitario e comparato” 15(2013), www.federalismi.it/nv14/articolo-documento.cfm?Artid=22959&content=La+formazione+del+primo+governo+Amato&content_author=Davide+Ragone [dostęp: 10.07.2018].
- RAUTI A., L'Italicum fra „liturgia” elettorale e prove di bipartitismo, „Rivista di Associazione Italiana dei Costituzionalisti” 2(2015), www.rivistaaic.it/download/nuEdNuGfylGH1sYCHh3mwwyta3yioPeH4k-bQgAfu-A/2-2015-rauti.pdf [dostęp: 15.07.2018].
- Riforma elettorale. Note sull'A.S. n. 2941, red. L. Borsi, Roma: Servizio Studi del Senato 2017, <http://www.senato.it/service/PDF/PDFServer/BGT/01047609.pdf> [dostęp: 12.07.2018].
- SABBATUCCI G., Il 'suicidio' della classe dirigente liberale. La legge Acerbo 1923-1924, „Italia Contemporanea” 174(1989), s. 57-80.
- SARTORI G., Ingegneria costituzionale comparata. Strutture, incentivi ed esiti, Bologna: Il Mulino 2013.
- SCACCIA G., L'Italicum fra vincoli sistemici ed equilibri costituzionali, „Questione giustizia. Trimestrale promosso da Magistratura democratica” 1(2015), s. 16-23.
- SOKALA A., MICHALAK B., UZIĘBŁO P., Leksykon prawa wyborczego i referendalnego oraz systemów wyborczych, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2013.
- VISANI A., La conquista della maggioranza. Mussolini, il PNF e le lezioni del 1924, Genova: Frilli 2004.
- VOLPI M., Italicum due: una legge elettorale abnorme, „Questione giustizia. Trimestrale promosso da Magistratura democratica” 1(2015), s. 10-15.
- VOLPI M., Riforma elettorale e rappresentanza, „Costituzionalismo.it”, 10 września 2012.

ROSATELLUM – WŁOSKI SYSTEM WYBORCZY
I JEGO WPŁYW NA WYNIK WYBORÓW PARLAMENTARNYCH

Streszczenie

Włoski system wyborczy ulegał różnorodnym przekształceniom na przestrzeni wieków, których przyczyną były zwykle zmiany ustrojowe. Poczynając od czasów Królestwa Włoch, poprzez okres rządów faszystowskich, kształtowanie się ustroju Republiki aż po przeobrażenia z początku lat 90., wszędzie wspomniana zależność pozostaje widoczna. Skutkiem ewolucji systemu wyborczego jest najnowsza ordynacja zwana *Rosatellum*. Jest ona przykładem systemu mieszanego: 61% członków parlamentu wybieranych jest w systemie proporcjonalnym i w obwodach wielomandatowych, zaś 37% w systemie większościowym i obwodach jednomandatowych. 2% przypisanych jest do okręgów zagranicznych, gdzie obowiązuje wyłącznie system proporcjonalny. Ponadto utrzymuje progi wyborcze dla pojedynczych list oraz dla koalicji, odrzuca premię większościową, wprowadza

nowy układ kart wyborczych, parytety płciowe czy kupony zapobiegające oszustwom. Po raz pierwszy została zastosowana podczas wyborów 4 marca 2018 r. Ze względu na napięcia utrudniające powołanie nowego rządu, wielu komentatorów przyczyn politycznego pata niesłusznie doszukiwało się w nowej ordynacji.

Słowa kluczowe: Włochy; system wyborczy; włoskie prawo wyborcze; *Rosatellum*; wybory parlamentarne we Włoszech (2018).

ROSATELLUM – ITALIAN ELECTION SYSTEM
AND ITS IMPACT ON THE RESULT OF PARLIAMENTARY ELECTIONS

S u m m a r y

The Italian electoral system has undergone various transformations over the centuries, usually caused by systemic changes. From the time of the Kingdom of Italy, through the period of fascist rule, the formation of the republic's system, and the transformations of the early 1990s, this relationship is visible everywhere. The result of the evolution of the electoral system is the latest statute called *Rosatellum*. It is an example of a mixed system: 61% of members of parliament are elected in a proportional system and in multi-member constituencies, while 37% in a majority system and single-member constituencies. 2% is assigned to foreign counties, where only the proportional system applies. In addition, it maintains electoral thresholds for individual lists and coalitions, rejects the majority bonus, introduces a new arrangement of electoral cards, gender parities and coupons to prevent fraud. It was first used during the March 4, 2018 elections. On account of tensions hindering the formation of a new government, many commentators wrongly sought the reasons for a political pat in the new law.

Key words: Italy; electoral system; Italian electoral law; *Rosatellum*; Italian general election (2018).